

4. Osoby bydlící v zařízeních

Ubytování v zařízení nesplňuje parametry bydlení v bytech, naopak poskytuje bydlícím osobám některé služby. Celkem bylo k 26. 3. 2011 ve všech typech zařízení sečteno 194 456 osob.

Osoby v zařízeních netvořily homogenní skupinu, kterou by bylo možné popsat společnými charakteristikami. Základní třídění osob v zařízení se odvíjí od druhu zařízení, ne ve všech případech byl ale druh zařízení zjištěn. Způsob provedení cenzu ho umožnil určit pouze v případě, kdy bylo zařízení současně druhem domu. Kromě druhu domu typu domovů pro seniory, ubytoven, domovů mládeže, klášterů a konventů nebo zařízení sociálních služeb, byly sečteny i osoby v zařízeních, která byla součástí jiných druhů domu. Např. tak téměř pětina všech osob v zařízení (37,6 tis. osob) připadla na obytné domy (zařízení bylo většinou součástí bytových domů). „**Zařízením**“ při sčítání se totiž rozuměl především **způsob bydlení osob** - odlišný od bydlení v bytech a mimo byty. Charakteristickými rysy kromě společného bydlení (1, 2 nebo více osob bydlí např. společně v pokoji) může být i společné vybavení (např. kuchyň, sociální zařízení, koupelny, haly) a zajištění některých služeb (např. stravování, praní prádla, úklid apod.)

Údaje o osobách bydlících v zařízení v roce 2011 byly významnou měrou ovlivněny změnou metodiky konceptu bydlícího obyvatelstva. Na rozdíl od předchozích sčítání byla tak v souladu s mezinárodní metodikou odvozena adresa obvyklého pobytu pro osoby např. ve věznicích (necelých 14,5 tis. osob), studentských kolejích (téměř 11,5 tis. osob), zařízeních sociálních služeb (15 tis. osob), v zařízeních pro krátkodobé ubytování (10,8 tis.) apod., tedy i pro osoby, které podle konceptu trvalého bydliště byly při sčítání 2001 i v dřívějších cenzech vždy zařazeny na svou evidenční adresu.

Tab. č. 11 Osoby v zařízeních podle pohlaví a podle druhu domu k 26. 3. 2011

	Osoby v zařízeních			Struktura dle druhu domu v %			Struktura dle pohlaví v %		
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Osoby v zařízeních celkem	194 456	110 641	83 815	100,0	100,0	100,0	100,0	56,9	43,1
z toho:									
obytné domy	37 607	23 987	13 620	19,3	21,7	16,3	100,0	63,8	36,2
ubytovny a svobodárny	28 143	19 983	8 160	14,5	18,1	9,7	100,0	71,0	29,0
studentské koleje	11 446	6 068	5 378	5,9	5,5	6,4	100,0	53,0	47,0
zařízení pro děti a mládež	3 992	2 257	1 735	2,1	2,0	2,1	100,0	56,5	43,5
zařízení pro seniory	35 010	9 415	25 595	18,0	8,5	30,5	100,0	26,9	73,1
ústavy sociální péče	15 015	7 644	7 371	7,7	6,9	8,8	100,0	50,9	49,1
kláštery a konventy	723	113	610	0,4	0,1	0,7	100,0	15,6	84,4
věznice	14 455	13 798	657	7,4	12,5	0,8	100,0	95,5	4,5

V úhrnu u osob v zařízení byla shoda adresy obvyklého a trvalého bydliště pouze u 51 % osob (pro srovnání: v bytech to bylo téměř 90%). S ohledem na tuto skutečnost jsou absolutní i relativní údaje v časové řadě v podstatě nesrovnatelné. Nejvyšší shoda adresy obvyklého a trvalého bydliště - kolem 70 % - byla v zařízeních v obytných domech, v kláštrech a konventech a v ústavech sociální péče. V zařízeních pro seniory mělo 60 % bydlících osob jak obvyklý tak trvalý pobyt. V ubytovnách se tento

podíl blížil hodnotě 58 % bydlících osob. Naopak nejnižší hodnoty shody adresy obvyklého i trvalého pobytu byly logicky v zařízeních pro děti a mládež a v azylových zařízeních.

Struktura osob v zařízeních vykazovala významné rozdíly podle pohlaví. Ženy měly dle předpokladu významné zastoupení v klášterech a konventech (více než čtyři pětiny osob v tomto druhu zařízení) a v zařízeních pro seniory (téměř tři čtvrtiny osob v těchto zařízeních). V ústavech sociální péče, studentských kolejích, příp. v zařízeních pro děti a mládež byly podíly mužů a žen vyrovnanější. Naopak v ubytovnách, ale zejména věznicích byla převaha mužů.

Doplnění osob z administrativního zdroje mělo vliv i na osoby v zařízení, a to poměrně významný. Pětina osob v zařízení - přesně 41 625 - nebyla sečtena prostřednictvím sčítacích formulářů, ale byly u nich pouze základní údaje doplněny z registru. Většinou to byli cizinci (39 925 osob), nejvíce pak občané Ukrajiny (22 337 osob). Podle adresy v Informačním systému evidence obyvatel byly tyto osoby zařazeny většinou do ubytovacích zařízení v rámci bytových domů a do ubytoven.

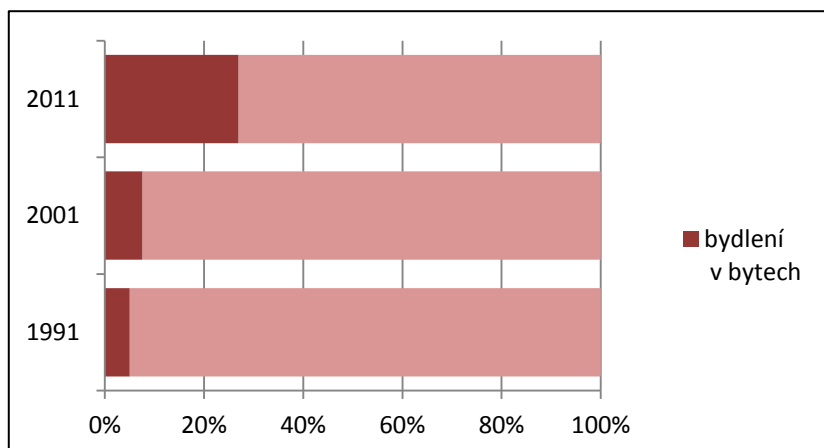
Poprvé v historii byly v roce 2011 sečteny v zařízení i rodiny. Počet osob v rodinách bydlících v zařízeních činil 8 407 osob, tedy pouhých 4,3 % z osob obvykle bydlících v zařízení. Více jak polovina z tohoto počtu bydlela v různých typech ubytoven v bytových domech a dále v domech, které byly přímo jako ubytovny označeny. Necelých 17 % rodin v zařízeních připadlo na domovy důchodců a penzióny pro důchodce. Dalších 12,5 % tvořily rodiny v azylových domech pro osoby v tíživé sociální situaci. V úhrnu osob v rodinách v zařízeních byly téměř stejně zastoupeny manželské páry a neúplné rodiny osamělých matek s dětmi; tyto dva typy domácností tvořily více než tři čtvrtiny v počtu všech osob v rodinách v zařízeních. Manželské páry byly nejčastěji zastoupeny v domovech důchodců, neúplné rodiny v ubytovnách v rámci bytových domů.

Jako jednotlivé osoby v zařízení obvykle bydlelo 186 049 osob. Jejich základní charakteristiky se lišily podle druhu zařízení. K nejpočetněji zastoupeným patřilo bydlení v zařízeních pro seniory, bydlení v ubytovnách a bydlení v zařízeních, která byla součástí obytných domů.

4.1 Zařízení pro seniory

V zařízeních pro seniory bydlelo jako jednotlivci nebo rodiny v roce 2011 celkem 35 010 osob. V roce 2001 to bylo 32 688 osob.

Graf č. 9 Osoby v zařízeních pro seniory v letech 1991 - 2011

Růst počtu osob o 7 % není výrazný, zvláště pokud se porovná s vývojem počtu osob bydlících v bytech rovněž v zařízeních pro seniory. Celkově vzrostl počet bydlících osob v penziónech a domovech důchodců o více než třetinu, růst počtu osob v bytech byl ale mnohonásobně rychlejší než růst počtu osob hromadně ubytovaných v těchto typech

zařízení. Změnila se tak podstatným způsobem proporce bydlících osob ve prospěch osob v bytech. Výsledky sčítání potvrdily, že nároky na speciální zařízení pro seniory - vzhledem ke zvyšování jejich počtu v populaci - rostou, současně je ale zřejmý trend poptávky po vyšším komfortu bydlení a zvýšení počtu seniorů směřuje zejména do objektů s byty, které nabízejí v podstatě stejný životní styl, jaký měly osoby v předchozím bydlení, ale s přidanou hodnotou nabízených služeb.

Ve věkové struktuře hromadně bydlících osob v zařízeních pro seniory jednoznačně převažovaly osoby starší 80 let. Polovinu všech osob (50,5 %) tvořily osoby ve věku 80 - 89 let, dalších téměř 13 % pak osoby ve věku 90 let a více. Více než pětina (22 %) připadla na osoby ve věku 70 - 79 let. Osoby do 69 let a mladší tvořily v zařízeních pro seniory necelých 15 % osob. Ve vztahu k celkovému počtu obyvatel příslušného věku je jednoznačná závislost: se zvyšujícím se věkem osoby roste i podíl osob, které opouští své byty a volí pro své bydlení zařízení. Zatímco z celkového počtu osob ve věku 70 – 79 let jich v zařízení bydlela necelá 2 %, z počtu osob ve věku 80 – 89 let to bylo 7,4 % a u devadesátiletých a starších již 17,8 % jejich počtu.

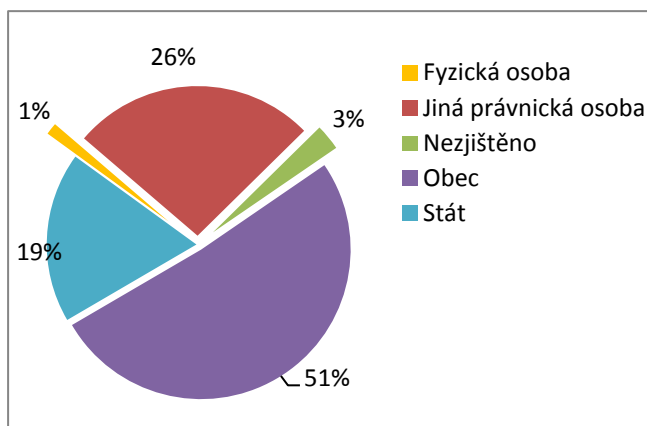
Z hlediska pohlaví byla relace osob v zařízeních pro seniory zhruba 1:3 ve prospěch žen. Z celkového počtu žen jich bylo 15,6 % bezdětných, třem pětina žen se naopak v průběhu života narodily dvě a více dětí.

Pouhých 1 408 osob (4,0 %) v zařízeních žilo v rodině, většinou to byly manželské páry. Ostatních 33 602 osob žilo jako jednotlivé osoby.

Téměř čtyři pětiny osob v zařízeních pro seniory žilo ve stejné obci i před rokem.

Rozložení zařízení pro seniory i osob v nich bydlících v jednotlivých krajích odpovídaly v podstatě váze jednotlivých krajů na celkovém počtu obyvatel republiky. V absolutním vyjádření nejvíce seniorů v zařízeních měly Moravskoslezský, Středočeský a Jihomoravský kraj, nejméně jich bylo v Libereckém a Karlovarském kraji. Jediná Praha uvedeným relacím neodpovídala. Zatímco na celkovém počtu obyvatel se podílela 12,2, % (druhé nejvyšší zastoupení po Středočeském kraji), podíl počtu osob v zařízeních pro seniory v Praze byl pouze 5,5 % (až desátý kraj v pořadí). Podle relace počtu seniorů v zařízení k celkovému počtu obyvatel kraje byla Praha hodnotou 3 ‰ až dvanáctá.

Graf č. 10 Domy pro seniory (bez bytů) podle vlastníka domu k 26. 3. 2011

Rozvoj zařízení pro seniory je samozřejmě ovlivněn potřebami příslušného regionu a jeho celkovým rozvojem, ale současně je limitován i finančními možnostmi zřizovatelů nebo nových investorů. K 26. 3. 2011 bylo v České republice 394 zařízení pro seniory (bez bytů), z nich bylo 67 neobydlených. Většina zařízení určená pro bydlení seniorů je ve vlastnictví obce příp. státu. Zhruba čtvrtina zařízení má za vlastníka jinou právnickou nebo fyzickou osobu. Lze předpokládat, že vlastník domu je současně i zřizovatelem nebo provozovatelem zařízení.

Z celkového počtu osob v zařízeních pro seniory jich 60 % mělo v příslušném zařízení i trvalý pobyt. Podíl byl u mužů mírně (o 2,5 procentního bodu) vyšší než u žen. Ostatní dvě pětiny osob žily v zařízení obvykle (tedy dlouhodobě), trvalý pobyt měly ale na jiné adrese, přitom zhruba v polovině případů byla tato evidenční adresa trvalého pobytu ve stejné obci.

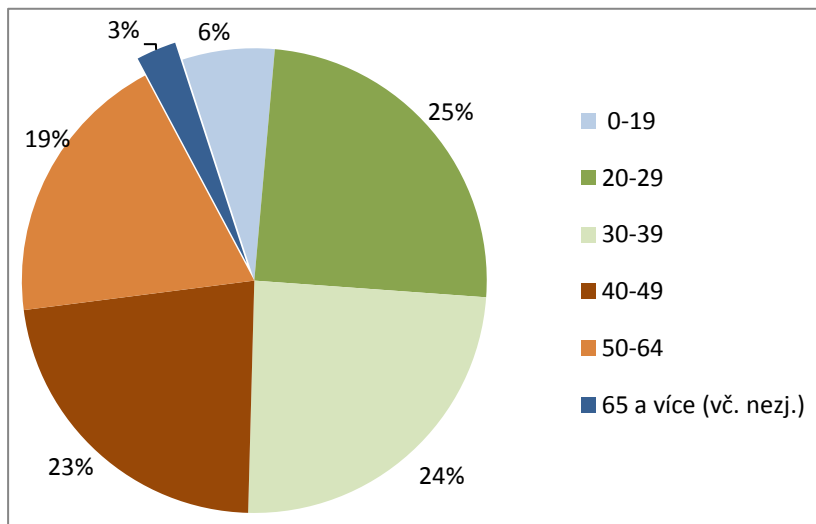
Senioři v zařízení častěji než celá populace vyplnili ve sčítacím formuláři dobrovolnou otázku na národnost; neuvedlo ji pouze 19 % osob v zařízení pro seniory (obyvatelstvo celkem - 25 %). Ve struktuře podle národnosti měla převahu národnost česká (73,6 %), moravská (2,8 %) a slovenská (2,1 %).

V případě druhé dobrovolné otázky - o vztahu k náboženské víře - byl podíl neuvedených odpovědí (43,0 %) srovnatelný s celorepublikou hodnotou (44,7 %). Osoby, které svůj vztah k víře deklarovaly, měly ale odlišnou strukturu odpovědí než byla v populaci celkem. Z celkového počtu osob v zařízeních pro seniory jich 28,8 % uvedlo Církev římskokatolickou (populace celkem - 10,4 %), volbu bez náboženské víry uvedlo 15,8 % osob (populace celkem 34,5 %). Odlišná struktura odpovědí měla přímou vazbu na věk osob v těchto zařízeních.

4.2 Ubytovny

V domech, které byly na domovním listu označeny jako ubytovny, mělo obvyklý pobyt k datu sčítání celkem 28 143 osob, v tom bylo 71 % mužů a 29 % žen. V rodinách žilo v ubytovnách jen 1 806 osob (841 mužů a 965 žen).

Graf č. 11 Věková struktura osob v ubytovnách k 26. 3. 2011

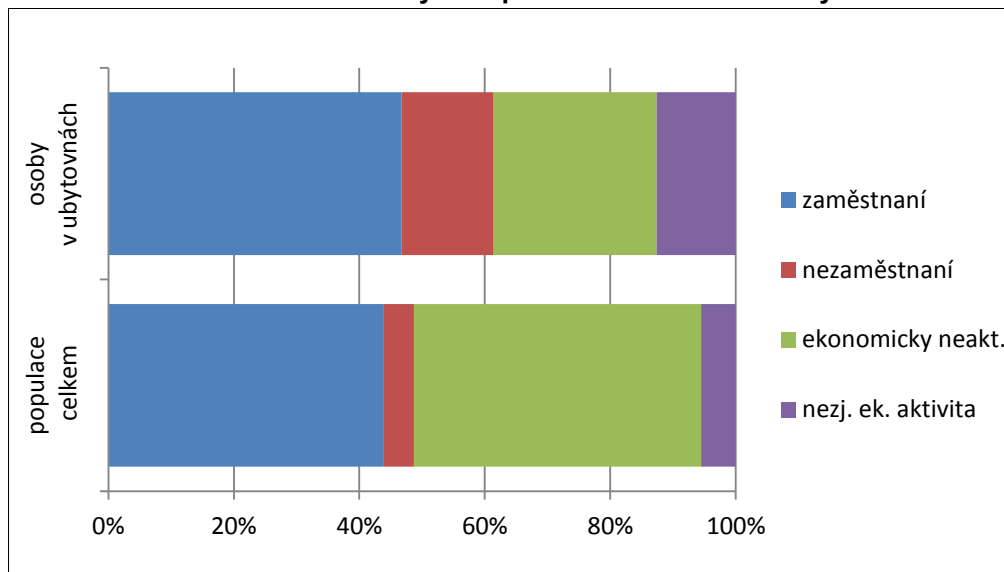
Ve struktuře podle věku měl jednoznačnou převahu produktivní věk. Více než 93 % osob bylo ve věku 15 - 64 let, přičemž desetiletky věku mezi 20 a 49 lety byly zastoupeny v podstatě rovnoměrně (rozdíl mezi nimi byl maximálně pouhých 2,2 procentního bodu).

Z celkového počtu osob v ubytovnách dvě pětiny nevyplnily sčítací formuláře, ale byly za ně pouze doplněny údaje z administrativního zdroje (tedy

pouze věk, pohlaví, státní občanství a rodinný stav). Tento vysoký počet významně ovlivnil hodnoty deklaratorních charakteristik. Např. ekonomická aktivita zůstala nezjištěna téměř u poloviny osob bydlících v ubytovnách (47,4 %); vztaheno pouze k osobám v produktivním věku byl podíl nezjištěné ekonomické aktivity ještě vyšší (50,4 %). S omezením pouze na osoby, které vyplnily sčítací formuláře, byla nezjištěná ekonomická aktivita na úrovni 12,6 %.

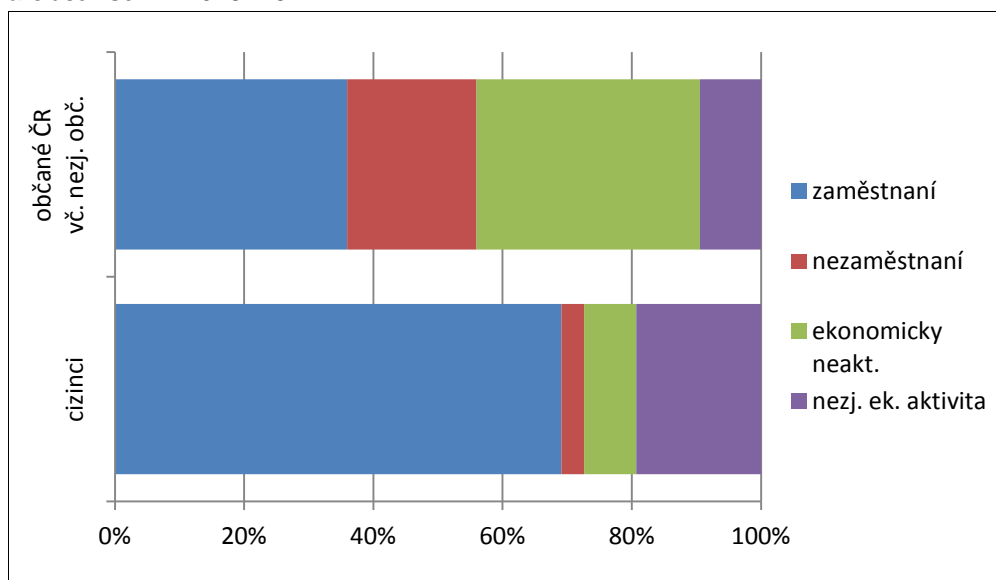
Z porovnání struktury osob v ubytovnách podle ekonomické aktivity a téže struktury za obyvatelstvo celkem je zřejmé specifické složení osob v tomto typu zařízení.

Graf č. 12 Porovnání struktur obyvatel podle ekonomické aktivity k 26. 3. 2011

Bez ohledu na vyšší podíl nezjištěné ekonomické aktivity převažuje u osob v ubytovnách zastoupení ekonomicky aktivních, a to jak o něco vyšší podíl zaměstnaných (o 2,8 procentního bodu), tak zejména trojnásobně vyšší zastoupení nezaměstnaných. Úměrně tomu je v ubytovnách výrazně nižší podíl osob ekonomicky neaktivních. Toto složení odpovídá skutečnosti, že některé ubytovny slouží ubytování pracujících osob, některé ubytovny jsou určeny k ubytování osob v tíživé sociální situaci. Např. tak cizinci na ubytovnách patřili většinou do kategorie osob pracujících a měli významně vyšší zastoupení zaměstnaných osob (69 %), občané ČR vč. osob bez občanství a s nezjištěným občanstvím byli v pětině případů nezaměstnaní a více než třetina z nich byla ekonomicky neaktivní.

Graf č. 13 Porovnání struktur obyvatel v ubytovnách podle ekonomické aktivity a občanství k 26. 3. 2011

4.3 Ubytovací zařízení v obytných domech

V ubytovacích zařízeních v obytných domech bydlelo 37 607 osob, v tom bylo téměř 24 tisíc mužů a 13,6 tisíc žen. Skupina osob bydlících tímto způsobem je nejméně čitelná zejména proto, že druh zařízení v těchto případech nebylo možné přesně identifikovat. Osoby byly sečteny sčítacím komisařem jako bydlící v zařízení, na stejné adrese měly pak i obvyklý pobyt, domy ale byly označeny jako obytné – převažovala v nich funkce bydlení v bytech.

I v této skupině bydlících bylo významné zastoupení osob, o kterých byly k dispozici údaje pouze v rozsahu dat z administrativního zdroje - takových osob byla téměř polovina (48,3 %); většinou to byli cizinci.

Z hlediska věku jednoznačně převažovaly osoby v produktivním věku (84,5 %). Mužů bylo více výrazně více než žen (64 % vers. 36 %). Z pohledu věku a pohlaví se charakteristiky této skupiny osob blížily charakteristikám osob v ubytovnách a svobodárnách. Ekonomická aktivita osob ale tuto podobnost nepotvrdila. Důvodem může být vysoký podíl osob, u kterých informace o ekonomické aktivitě chybí.